

~~BIBLIOTEKA~~
~~Zasady Szkoły Główniej~~
~~Ministerstwa Przemysłu Lekkiego~~
~~w OPOLE~~

BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNO-DYDAKTYCZNA

Nr 16

STEFAN BALEY

PSYCHOLOGIA WYCHOWAWCZA W ZARYSIE

Z 19 RYCINAMI

KSIĄŻNICA-ATLAS
WROCŁAW-WARSZAWA

SPIS TREŚCI

	STR.
Przedmowa	3
CZĘŚĆ WSTĘPNA	7
I. Zadania psychologii wychowawczej	7
II. Stosunek psychologii wychowawczej do innych nauk	14
III. Ogólne uwagi o metodach psychologii wychowawczej	26
CZĘŚĆ OGÓLNA	31
IV. Zagadnienie odrębności zjawisk psychicznych uwikłanych w procesie wychowania	31
V. O psychicznych materiałach i produktach wychowania	50
A) Produkty wychowania	50
B) Materiały wychowania	66
1. Pojęcie wychowalności	66
2. Zagadnienie dziedziczności	75
3. Produkty wychowania a produkty rozwoju	83
4. Dyspozycje i zjawiska intelektualne jako ma- teriał wychowania	94
5. Dyspozycje i zjawiska emocjonalno-wolowe jako materiał wychowania	110
6. Ogólne uwagi o instynktach jako materiale wychowania	117
7. Ciekawość i zainteresowanie	126
8. Zagadnienie instynktu uczenia się	133
9. Tendencje naśladowcze i sugestywność	139
C. Metody badania i mierzenia mate- riałów i produktów wychowawczych	145
1. Metody badania materiałów wychowania	145
2. Metody badania wytworów wychowania	165
VI. Ogólne formy procesów wychowawczych	173
1. Pojęcie uczenia się i ćwiczenia	173
2. Krzywe uczenia się i ćwiczenia	178

	STR.
3. Formy uczenia się	189
a) Uczenie się pamięciowe (nawykowe)	189
b) Uczenie się przez próby i błędy	196
c) Uczenie się sensoryczne. Odruchy warunkowe	212
d) Uczenie się przez zrozumienie (wgląd)	221
e) Uczenie się przez naśladownictwo	228
f) Uczenie się uboczne	231
g) O wzajemnym stosunku różnych rodzajów uczenia się	234
4. Typy uczenia się	241
5. Generalizacja przy uczeniu się	248
6. Zagadnienie kształcenia inteligencji	258
7. Wychowanie instynktów	261
8. Ogólne uwagi o wychowaniu emocjonalno-wolowym	264
9. Zagadnienie kształcenia charakteru	272
10. O granicach wychowania	281
11. Metody badania procesów wychowawczych	284
VII. Psychologia wychowania przez drugich i samowychowania	293
1. Ogólne uwagi o heteroedukacji	293
2. Analiza stosunków społecznych jako ram wpływu wychowawczego	299
a) Stosunki przychylności	299
b) Stosunki walki	326
c) Stosunki tolerancji	330
d) Stosunki przewodnictwa i stosunki mocy	335
e) Zagadnienie swoistości stosunku wychowawczego wśród ogółu stosunków społecznych	339
3. Uwagi o wpływach wychowawczych środowiska społecznego	331
4. Psychologia ucznia-wychowanka	363
a) Plastyczność heteroedukacyjna i jej rodzaje	363
b) Zagadnienie dojrzałości szkolnej	368
5. Psychiczne właściwości nauczyciela - wychowawcy	372
a) Metodyka badań struktury psychicznej nauczyciela - wychowawcy	372

	STR.
b) Dotychczasowe wyniki badań nad psychiką nauczyciela - wychowawcy	383
c) Talent pedagogiczny a zdolność wychowawcza	392
6. Wychowanie przez grupę	420
a) Czynniki oddziaływania grupy na jednostkę	420
b) Struktura wychowawcza grup dzieci i młodzieży	433
7. Wzajemny stosunek wychowawcy i grupy wychowanków	440
a) Wychowawca w oczach grupy	440
b) Grupa w oczach wychowawcy	443
c) Zagadnienie karności	449
8. Uwagi o indywidualnym kontakcie wychowawcy z wychowankiem	452
9. Uwagi o psychologii samowychowania	456
10. Pozaspółeczne wpływy wychowawcze	462
11. Końcowe uwagi o wpływie czynników wychowawczych na strukturę osobowości ludzkiej	473
CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA	478
A) RODZINA JAKO INSTYTUCJA WYCHOWAWCZA	478
VIII. Ogólne uwagi o wychowawczej strukturze rodziny	478
IX. Analiza składników wychowania rodzinnego	482
B) SZKOŁA JAKO INSTYTUCJA WYCHOWAWCZA	494
X. Psychologia programu szkolnego i metod nauczania	494
1. Zasady doboru treści programu	494
a) Ogólne uwagi o roli czynnika psychologicznego w budowie programu	494
b) O zasadzie użyteczności społecznej	498
c) O zasadzie kształcenia formalnego	500
d) Zasada uwzględnienia stopnia trudności, zainteresowań i odpowiedniego momentu rozwojowego	501
2. Motywy psychologiczne w doborze metod	508
XI. O zagadnieniach psychodydaktyki	517

	STR.
XII. Psychodydaktyka arytmetyki	521
XIII. Psychodydaktyka czytania i pisania	534
1. Analiza procesu czytania	
2. Psychologiczne uwagi o metodach nauki czytania	534
3. Legastenia	546
4. Pismo i pisanie	549
5. Błędy i pomyłki ortograficzne	559
XIV. Zmęczenie w pracy szkolnej	563
1. Trudności uwikłane w pojęciu zmęczenia umysłowego	571
2. Objawy zmęczenia umysłowego i metody jego mierzenia	571
3. Krzywa pracy umysłowej	574
4. O przyczynach zmęczenia szkolnego	579
XV. Psychologia klasy szkolnej	583
1. Warunki życia zbiorowego klasy szkolnej	588
2. Formy i objawy życia zbiorowego klasy szkolnej	588
3. Sposoby badania i opisu struktury klasy szkolnej	600
4. Zagadnienia praktyczne dotyczące organizacji klasy szkolnej	604
XVI. Psychologiczne uwagi o koedukacji	608
XVII. Opieka psychologiczna w szkole	614
1. Pojęcie i potrzeba opieki psychologicznej nad uczniem	628
2. Program zajęć psychologa szkolnego	632
XVIII. Zagadnienia poznania i oceny ucznia-wychowanka przez nauczyciela-wychowawcę	646
1. Poznawanie ucznia-wychowanka przez nauczyciela-wychowawcę	646
2. Ocena postępów ucznia	650
3. Psychologia egzaminów	662
4. Ocena pełnej osobowości ucznia. Arkusz obserwacyjny	665
Skorowidz rzeczowy	677